

เทศน์เช้า วันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒

พระอาจารย์สงบ มนัสสนุโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจฟังธรรมะ อันนี้เป็นธรรมะ ธรรมะเป็นสัจธรรม สัจธรรมที่ผู้คนแสวงหา ผู้คน
แสวงหา

ธรรมะเป็นธรรมชาติ ธรรมะเป็นธรรมชาติ

ธรรมะเป็นธรรมชาติมันเป็นกฎธรรมชาติ เป็นสัจจะเป็นความจริงอยู่แล้ว แต่เราเกิดมา
ชาติหนึ่งเรามาอาศัยเขา เรามาอาศัยอยู่ในกฎของธรรมชาตินี้แหละ แล้วถ้าเราเป็นธรรมชาติๆ
มันก็เป็นธรรมชาติอันหนึ่งเหมือนกัน

แต่ถ้าเราศึกษาของเรา เราประพฤติปฏิบัติของเรา เราค้นคว้าของเรา มันมีวิชา คือ
ความไม่รู้ธรรมชาตินั้นแหละ เพราะความไม่รู้ธรรมชาตินั้นถึงได้มาเกิด แล้วพอมาเกิดเป็นเรา
เกิดเป็นเรามันมีวิชา

ธรรมะเป็นธรรมชาติ ธรรมะเป็นธรรมชาติ ใครก็ศึกษา ใครก็เล่าเรียน นักวิทยาศาสตร์
เข้าใจได้หมดเลย คลื่นแสง คลื่นต่างๆ สิ่งที่ยังมองไม่เห็นด้วยตา รู้ทั้งนั้นนะ รู้แล้วเอ็งก็ตาย แล้ว
เอ็งก็เกิดอีก

แต่ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พยายามทำความเข้าใจเข้ามาๆ
ทำความเข้าใจเข้ามา ใจของเรามันมีวิชา ในตัวมันเองนะไม่รู้ เรารู้แต่เรื่องข้างนอก ไม่รู้
เรื่องของตัวเอง ไม่รู้เรื่องของตนเอง

ความคิดเกิดดับๆ ความคิดมันเกิดมันดับนะ ความคิดของเรามันไปกว้านเอาความทุกข์
ความยากมาใส่หัวใจของเรา มันไปกว้านเอาความทุกข์ความยากมาใส่หัวใจของเราเพราะอะไร
เพราะมันมีต้นหาความทะยานอยาก

พอค้นหาความทะยานอยาก อวิชชา สิ่งที่เป็นสมุทัยๆ มันเป็นกิเลส พอเป็นกิเลส สิ่ง
แสวงหาๆ ที่เป็นกิเลส แล้วเวลาคนที่มาวัดพยายามประพฤติปฏิบัติเป็นกิเลสหรือไม่

คนที่มาวัดมาว่า คำว่า “เป็นมรรคๆ” ไง เป็นมรรคก็เหมือนที่เขาว่านะ ถ้าทำความสุข
ของเรา สิ่งนี้เป็นความดีงาม ถ้าความทุกข์เป็นความชั่วร้าย

นี่เหมือนกัน ทำให้เราทุกข์เรายาก กิเลสค้นหาความทะยานอยาก ความอยาก ความ
อยากที่มันไปกว้านเอาฟืนเอาไฟมาเผาตัวเราเอง นี่เป็นกิเลส

แต่ความอยากๆ ความอยากที่จะไปวัดไปวา ความอยากที่จะประพฤติปฏิบัติ เพราะ
อะไร นั่นแหละเป็นมรรค เป็นมรรคเพราะอะไร เป็นมรรคเพราะมันทุกข์กว่าทางโลกสองเท่า

ทางโลกเขาปากกัดตีนถีบเพื่อหาอยู่หากินของเขา นั่นก็เป็นความทุกข์อันหนึ่ง เขายังมี
ลูกค้า ยังมีตลาดให้เขาแสวงหา เวลาเรามา จะประพฤติปฏิบัติขึ้นมา เติบงาม นิ่งสมาธิ
ภาวนาเพื่อหาหัวใจของตน มันหาไม่เจอ มันมีความทุกข์ความยากขึ้นไปสองเท่าสามเท่า

คนที่มีความทุกข์ความยากเข้าไปสองเท่าสามเท่า แล้วเขาพยายามชวนชวายมา
แสวงหาความทุกข์อย่างนี้ มันเป็นความอยาก มันเป็นกิเลสหรือ

มันเป็นความอยาก ความอยากที่พ้นจากทุกข์ไหม ความอยากที่พ้นจากทุกข์มันต้องเอา
ชีวิตจิตใจเข้าไปแลกกับความทุกข์ความยากอันนั้นไง นี่มันรู้อยู่ เติบงาม นิ่งสมาธิภาวนาไม่
ทุกข์หรือ

ทุกข์ทั้งนั้นนะ แต่เราพอใจไหม เราพอใจว่าเป็นธรรมโศกไหม นี่คือศีล สมาธิ ปัญญาที่จะ
เข้าไปพาดพันกับกิเลสในใจของเราไหม ถ้ามันจะไปพาดพันกับกิเลสในใจของเรา เราถึงพอใจที่
จะทำไหม

แล้วบอกว่า ให้ออกไปวัดไปวา มันเป็นความอยากๆ

อยาก อยากพ้นทุกข์ไฉ่ อยากเอาชนะตนเอง อยากเพื่อจะชำระกิเลสในใจของตน ไม่ได้
อยากไปประจานใคร อยากไปทำให้ใครเดือดร้อน อยากไปทำให้ทุกคนมีความทุกข์ความยาก

มันเป็นความทุกข์ความยากของเราคนเดียว เราเดินจงกรม นั่งสมาธิภาวนาเป็นเรื่องของเราทั้งสิ้น ถ้าเป็นเรื่องของเรา เราพอใจของเราที่เราจะทำของเราไป แล้วถ้ามันเป็นจริงเป็นจริงขึ้นมา ธรรมโอสธ เวลาเป็นจริงขึ้นมา ถ้าจิตสงบแล้วมหัศจรรย์

สิ่งที่มีคุณค่าที่สุดนะ ทุกคนเป็นเศรษฐีโลก เศรษฐีประเทศ เศรษฐีต่างๆ เขาเศรษฐี แต่เวลาคนที่มั่งคั่ง สมบัติ ปัญญา เศรษฐีธรรมนะ ถ้าเศรษฐีธรรม ธรรมมันจะวัดค่าเป็นกี่พันล้าน กี่หมื่นล้านได้ไง มันเลอค่านวัดค่าไม่ได้ มันวัดค่าไม่ได้เพราะอะไร เพราะมันไม่เวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะ

แต่สิ่งที่เราแสวงหามาวัดค่าได้เป็นหน่วย เป็นสิ่งต่างๆ ที่เราแสวงหามาๆ นี่เป็นทรัพย์สมบัติของโลกนี้ ถ้าทรัพย์สมบัติของโลก สิ่งที่มีค่าๆ ขึ้นมา ทรัพย์สมบัติของโลกมันมีค่าเพราะอะไรละ มีค่าเพราะมันมีเจ้าของ มีค่าเพราะมีคนแสวงหาๆ นี่ขนาดเป็นทรัพย์ของโลกนะ

“โตทยยพราหมณ์ๆ เธออยู่เป็นฆราวาส เธอก็คือตระหนี่ เวลาตายไปแล้วเธอมาเกิดเป็นสุนัขก็มาเฝ้าเงินของตนก็เป็นคนตระหนี่”

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปบิณฑบาต ออกมาเห่าไ้ มันเป็นสุนัขมันยังตระหนี่ ทองของมันตั้งแต่ชาติที่แล้วมันนะ เพราะทองอันนี้ถ้าเอาไปทำผลประโยชน์ขึ้นมาโดยที่ไม่มาฝังเก็บไว้นะ ให้เป็นความกังวล ให้มันมาเกิดเป็นสุนัขเฝ้ามันนะ ปุโสเฝ้าทรัพย์ฯ ไ้

สิ่งที่เราแสวงหามาว่าเป็นทรัพย์สมบัติของเราเพื่อประโยชน์กับเราไป ประโยชน์กับเรา ถ้าเป็นชาตินี้มันเป็นประโยชน์กับเรา เห็นไหม เราไปวัดไปวาเรามีความอยาก อยากจะสร้างความเจริญรุ่งเรืองให้หัวใจของเรา มีใครเป็นประโยชน์ขึ้นมา ทรัพย์นั้นเพื่อประโยชน์กับคนอื่น ประโยชน์กับคนอื่นเกิดจากเรา เกิดจากบุญกุศลของเราไป เพราะเราแสวงหามาด้วยน้ำพักน้ำแรงของเรา ด้วยสติด้วยปัญญาของเรา เราเสียสละเพื่อคนที่มันต่ำต้อยกว่าเพื่อให้มันขึ้นมาอยู่ได้ เห็นไหม

เศรษฐีในสมัยพุทธกาลเขามีโรงงาน โรงทานของเขา โรงทานเพื่อความสุขความสะดวกของประชาชนไป ด้วยเงินของเขา ถ้าเงินที่มันเป็นประโยชน์ขึ้นมา เขาสร้างเพื่อประโยชน์กับเขา มันก็สร้างบุญกุศลของเขาให้ไปเกิด จิตตคหบดีไปเกิดเป็นพรหม ไปเกิดเป็นเทวดา เพราะด้วย

การสร้างกุศลให้คนอื่นเขามีอำนาจวาสนา สร้างถนนหนทาง สร้างแหล่งน้ำ สร้างต่างๆ ให้เขาได้ใช้ประโยชน์ นี่เงินทองที่เป็นประโยชน์

ไม่ใช่โตเทยพราหมณ์ เธอมีชีวิตอยู่เธอก็ตระหนี่ ตระหนี่พอตายไปเกิดเป็นสุนัขไปเฝ้าอยู่ในธรรมบท

เงินที่จะเป็นประโยชน์ๆ ไร มันเป็นประโยชน์ ถ้ามันวิตกกังวลขึ้นมามันเกิดเป็นสุนัขมาเฝ้ามันอยู่นั่นไง แต่ถ้าคนที่มีสติปัญญาเขาไปทำประโยชน์ของเขา นี่สมบัติทางโลกนะ นี่ผลของวิภวณะ

แต่ถ้าเวลาภาวนาขึ้นมา วิภวณะ

โห้โฮ! ขนาดนั้นเขียวหรือ วิภวณะเขียวนะ

วิภวณะคือจะออกจากวิภวณะ ออกจากธรรมชาติ ออกมาจากการเวียนว่ายตายเกิดในวิภวณะ วิภวณะ กามภพ รูปภพ ใจ จักรวาลใจ ดวงดาว กาแล็กซีใจ วิทยาศาสตร์ใจ พิสูจน์ใจธรรมชาติ

มึงก็ตาย แล้วก็เกิดอีก เกิดอีกเพราะความไม่รู้

แต่ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราเกิดมานะ ท่ามกลางคนทุกข์คนยาก ท่ามกลางคนด้วยกัน มนุษย์เป็นสัตว์สังคม เกิดมามันมีจิตนิสัยมาแต่ละคนแตกต่างกัน มันต้องมาทนความเสียดสี การดูถูกดูแคลนของสังคม แล้วยิ่งเราคนทุกข์คนจน คนที่ขาดแคลน เขายิ่งย่ำยีบีฑา แต่ย่ำยีบีฑามันก็ผลของวิภวณะ ผลของโลก

แต่ถ้าเรามีสติมีปัญญาของเราเนะ เหมือนกัน คนเหมือนกัน อาการ ๓๒ เหมือนกัน มีสมองเหมือนกัน คิดเหมือนกัน แต่เรามีสติปัญญาดูแลหัวใจของเรา เราคิดของเรา คิดเพื่อประโยชน์กับเรา

คนที่เขามีกิตติศัพท์กิตติคุณที่ดั่งามของเขา เขาก็มีใจเป็นธรรมๆ ใจที่เป็นธรรมเห็นคนเป็นคนไหน เห็นคนเสมอภาคกันไง เห็นคนแล้วมันเพื่อประโยชน์ไร คนเพราะอะไร คนเพราะเขามี

หัวใจใจ ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรารภนารื้อสัตว์ชนสัตว์ใจ กิริยหัวใจอันนั้น
ใจ

แล้วหัวใจอันนั้นยิ่งใหญ่นัก แต่หัวใจอันนั้นนะโดนอวิชา โดนกิเลสตัดหาความทะยาน
อยากครอบงำมันไว้ละ พอครอบงำมันไว้ละ มันหลงไหลได้ปลื้มแต่ทางโลกใจ มันหลงไหลได้
ปลื้มแต่ยศถาบรรดาศักดิ์ ธรรมะเก่าแก่ มีลามเลื่อมลามก มียศเลื่อมยศใจ นี่มันธรรมะเก่าแก่
นินทาగాเล มันมีของมันอยู่ตลอดเวลา

สิ่งที่ธรรมะเก่าแก่ เรายกชอบมันแค่นั้นแหละ ชอบมันเป่าหู ชอบ ใครยกย่องสรรเสริญนะ
ชอบ เขาเ็นยอเราชอบ แต่ความจริง จริงหรือ

หลงตานะ สมัยอยู่กับท่านใหม่ๆ ใครมาชื่นชมนะ ท่านเอ็ดเลย ทำไมพูดอย่างนั้น มี
เหตุผลอะไร ไม่ต้องมาถึงมายกย่องสรรเสริญกันหรอก ไม่ต้อง พูดกันตามข้อเท็จจริง ผิดเป็นผิด
ถูกเป็นถูก ไม่ต้องมายกย่องสรรเสริญ ยกย่องสรรเสริญนั่นคือสอพลอ ไร้สาระ ท่านไม่สนใจเลย
ท่านต้องการคนที่มีสติปัญญาเข้าใจ มองโลกออก มองความเป็นจริงได้ แล้วมองความเป็นจริง
ได้แล้วก็ย้อนกลับมาในใจของเรา ถ้าย้อนกลับมาในใจของเรา เรามีสติมีปัญญา

คนเขาชาวไร่ชาวนาเขาอาบเหงื่อต่างน้ำ เขาก็ต้องทำในที่นาของเขา ในที่นา ถ้าที่ดอน
ที่ลุ่ม เวลาฝนตกแดดออกมันก็มีความปรารภแตกต่างกัน ที่ลุ่มเขาก็พอประมาณของเขา ที่
ดอน ที่ดอนมันไหลไปที่ลุ่มหมดนะ

นาดอนก็ทำอย่างหนึ่ง นาในที่ลุ่มก็ทำอย่างหนึ่ง การทำนาๆ เขาก็ต้องหลังสู้ฟ้า หน้าสู้
ดินเพื่อการกระทำของเขา นี่เขาทำนาของเขา ชาวนาเขาต้องทำนาของเขา ทำนาของเขาเพื่อ
อะไร เพื่อผลของข้าวของเขา

นี่ก็เหมือนกัน เราจะเอาความจริงๆ เราศึกษามา เราไปดูมา ผ่านไปเที่ยว เดี๋ยวนี้เที่ยว
เชิงเกษตร ไปที่ทำนา แล้วกลับมาบ้านก็ แหม! สุดยอดๆ เอ็งทำนาไม่เป็นหรอก

นี่ก็เหมือนกัน ศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่าเวลาเอ็งรู้ๆ เอ็ง
เข้าใจนะ ศึกษานี้เป็นปริยัติ การศึกษาทำให้ศาสนามั่นคง มั่นคงในความเข้าใจของโลก แล้ว
หัวใจมีงล่ะ

เอ็งศึกษามา ศีล สมาธิ ปัญญา ความจริงหรือ ศีล สมาธิ ปัญญา มันก็ชื่อทั้งนั้นนะ ไปเที่ยวสวนเกษตรมา แล้วกลับมาละ แหม! ชื่นใจ...ตาย ตายเปล่า

แต่ถ้าศึกษามาแล้ว ชาวนาเขาทำนา หน้าทีของเรา เราเป็นมนุษย์นะ ธรรมโอสธ ธรรมโอสธในหัวใจของเรานี่ไง สมาธิเป็นสมาธิ สมาธิเป็นอย่างไร

เวลาธรรมะ ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า บุญเพนิวาสานุสติญาณ จตุปปาตญาณ อาสวักขยญาณ วิชชา ๓ ทุกคนอยากรู้อยากเข้าใจนัก เวลาเรานั่งสมาธิ สมาธิเรายังเข้าใจไม่ได้เลย สุขอื่นใดเท่ากับจิตสงบไม่มี จิตที่เป็นบาทเป็นฐานที่จะประพฤติปฏิบัติขึ้นมา

จะคนมั่งมีศรีสุข จะคนทุกข์คนจนแตกต่างกันขนาดไหนก็แล้วแต่ การประพฤติปฏิบัติ อริยสัจมีหนึ่งเดียว ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค มีอันเดียว

นี่เหมือนกัน จะเป็นกษัตริย์ จะเป็นเศรษฐีภุมมพี จะเป็นยาจกเข็ญใจ เวลาประพฤติปฏิบัติเข้าไปเหมือนกัน อริยสัจมีหนึ่งเดียวเท่านั้น

แล้วเหมือนกัน เหมือนกันอย่างไร

ถ้าเหมือนกันอย่างไร เวลาเหมือนกัน ประพฤติปฏิบัติไปถ้ามันความจริงขึ้นมา นี่เราชุดค้น เราค้นคว้าของเราด้วยหัวใจของเรา ที่ใจที่มันมีค่า มีค่าตรงนี้ไง

คนเราร่างกายสมบุรณ์ เดินเหินได้ เห็นว่าไม่มีค่า วันไหนชราคร่ำคร่าจะ เป็นโรคติดเตียงขึ้นมา จะเห็นคุณค่าของการเคลื่อนไหวเลย

นี่ก็เหมือนกัน ชีวิตมันมีอยู่ๆ ไม่รู้จักคุณค่ามันหรอก เวลาจะตายนั้นนะเป็นห่วงไปหมดเลย แหม! รักทุกคนเลย

รัก เอ็งก็ไปซะ กรรมของสัตว์ รัก เอ็งก็ต้องตาย ไม่รัก เอ็งก็ต้องตาย เวลาถึงตรงนั้นไม่มีใครช่วยได้ทั้งสินนะ ถ้ามันเป็นความจริงขึ้นมา เห็นไหม

ดูแลหัวใจของเรา เวลาจิตสงบขึ้นมามันสงบอย่างไร ถ้ามันสงบเข้ามานะ สิ่งที่มีค่าๆ ใจ สิ่งที่มีค่าคือหัวใจของสัตว์โลกนะ สิ่งที่มีค่า หัวใจเรามีค่าที่สุด แล้วค่าของน้ำใจ น้ำใจ น้ำใสใจ จริงนี้สุดยอด

คนเรานะ คนทุกข์คนยาก ได้รับการอุ้มชูมาจากใครก็แล้วแต่ เวลาเขาเติบโตขึ้นมานะ มี เศรษฐีหลายคนมากบอกว่า แต่เล็กแต่น้อยเราเคยทุกข์เคยยากมา เวลาเขามีเงินมีทองนะ เขา ช่วยเหลือสังคมๆ เขาช่วยเหลือของเขา เพราะเราเคยทุกข์เคยยากมา เวลาเคยทุกข์เคยยากมา แต่เขาทุกข์เขายากแต่เขาก็มีสติปัญญาของเขานะ

ไอ้ของเรา ก็เหมือนกัน สิ่งนี้มันทุกข์มันยาก มันทุกข์มันยาก ถ้ามันเป็นความจริงนะ ระบบเศรษฐกิจโลก เศรษฐศาสตร์ วงจรของมัน วงจรของมันก็จะเป็นอย่างนี้ วงจรของมัน ๑๒ ปีมันจะมีขึ้นมีลงอยู่อย่างนี้ แล้วตอนนี้โลกถึงคราวที่มันตกต่ำ เดียวถ้าเศรษฐกิจมันขึ้นล่ะ เวลา ขาขึ้นมันทันหรือมันไม่ทัน

มันเป็นของมันอยู่อย่างนี้ มันจะมีไม่มีมันเป็นอย่างนี้ วงจรของมัน มันเป็นอยู่ของมัน อย่างนี้ เดียวสูง เดียวต่ำ มันมีขึ้นมีลงโดยธรรมชาติของมัน แล้วถ้าธรรมชาติของมัน แล้วเราล่ะ เราเคยเห็นมาก็รอบแล้ว เห็นต้มยำกุ้งไหม ต้มยำกุ้งเคยเห็นหรือเปล่า ต้มยำกุ้งมันก็ผ่านไป แล้วเวลาเจริญรุ่งเรืองมา อู๊ย! ดีใจ สุดยอด รอบสองจะมาอีกแล้ว แล้วเรามีสติปัญญาหรือไม่

มีสติปัญญา เห็นไหม เราคุ้มครองปกป้องทรัพย์สินสมบัติของเรา เราดูแลของเรา ดูแลไว้ทำไม ดูแลไว้ดำรงชีพไง ไม่ได้ดูแลแล้วเป็นตุ๊กแกใจ ทุกข์ยากแบกหามจนเป็นเหมือนตุ๊กแก เรา ดูแลแบบมนุษย์ไง มีลามเลื่อมลาม มียศเลื่อมยศ มันมีมันก็ไปของมัน

แต่ถ้าใครมีสติปัญญาบำรุงรักษาขึ้นมา มันก็สามารถรักษาสมบัติ รักษาชีวิต รักษา ความพอใจของตนได้ แล้วมันก็ไม่ทุกข์ไม่ยากจนเกินไป ถ้ามันไม่ทุกข์ไม่ยากจนเกินไปนะ

แต่โดยธรรมชาติ ทุกข์เป็นอริยสัจ ทุกข์เป็นความจริง นอนทั้งชาติก็ไม่ได้ นั่งทั้งชาติก็ ไม่ได้ จะสุขทั้งชาติก็ไม่มี ไม่มีหรอก จะทุกข์ทั้งชาติก็ไม่ใช่

ความทุกข์ความยากนะ คนที่มันมีสติปัญญานะ ทุกข์เป็นอริยสัจ พอมันมีทัศนหาความ ทะยานอยาก มันไปเข้าใจแล้ว ทุกข์หายหมดนะ ชีวิตก็คือชีวิต กลับดีเสียอีก เราไม่ต้องไปเป็น

ยามเฝ้าทรัพย์สมบัติของเรา เราไม่ต้องไปดูแลมัน กลับสบาย นี่ถ้ามันเข้าใจนะ ถ้ามีสติปัญญาเท่านั้นละ มีสติปัญญาเข้ามา มันดูแลรักษาหัวใจของเราได้ทั้งนั้นละ สิ่งนั้นมันเบาบางลง

แต่คนเราเกิดมามีเวรมีกรรม คำว่า “มีเวรมีกรรม” คือความชอบ มันชอบและเกลียดไม่เหมือนกัน ถ้าสิ่งใดที่มันชอบมันก็เป็นความสุขของมัน บางคนเกลียดตุ๊กแก เกลียดแมลงสาบ ไปใส่มัน มันช็อกตายเลยนะ เวลาคนมันเกลียด มันเกลียดไม่เหมือนกัน ฉะนั้น จิตนิสัยของคนมันไม่เหมือนกัน ความคิด ความเข้าใจมันก็ไม่เหมือนกัน

พอไม่เหมือนกัน เห็นไหม แต่เวลาเราพยายามรักษาแล้วค้นคว้าหาหัวใจของเราที่มันเป็นสากล เป็นอันเดียวกัน จิตเดิมแท้นี้ผ่องใสเป็นอันเดียวกัน ใครเข้าไปสู่ความสงบของใจ เข้าไปสู่ใจของตน

จิตเดิมแท้นี้ผ่องใส จิตเดิมแท้นี้หมองไปด้วยอุปกิเลส จิตเดิมแท้นี้เป็นผู้ข้ามพ้นกิเลส

ทุกคนมีจิตมีหัวใจที่มันผ่องใส แต่มันโดนครอบงำไว้ด้วยกิเลสค้นหาความทะยานอยาก การครอบงำอันนี้เพราะมีกิเลสค้นหาความทะยานอยาก มันมีการหมุนไปไง มันมีการชอบไม่ชอบ มีการเกิดการตายไ้ ธรรมชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ธรรมชาติเข้าไปคลี่คลาย แก่ไข วิปัสสนา วิปัสสนาการรู้แจ้งในจิตของตน

การรู้แจ้งในจิตของตนไม่ใช่รู้แจ้งในตำรับ ตำรา ไม่ใช่รู้แจ้งว่าใครบอกใครเล่า ไม่ใช่ ต้องรู้แจ้งในใจของตน

แล้วรู้แจ้งเป็นอย่างไร

ทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ ทุกข์ดับ ขณะจิตที่มันดับคือนิโรธ

นิโรธ นิโรธเกิดจากอะไร

เกิดจากมรรค ๘ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ ดับหมด วิมุตติสุข พอมันไม่มีกิเลส ไม่มีสิ่งใดครอบงำมันแล้ว จิตที่มันทุกข์ๆ อยู่นี้ ใจที่มันเจ็บแสบๆ อยู่นี้ เวลามันหมดไปแล้วมันเป็นอย่างไร

เวลาสิ่งที่เป็นสิ่งครอบงำมัน ที่มันเอาหัวใจนี้เป็นที่อยู่อาศัย เวลามันหมดไปแล้วนะ นี่ไง ธรรมชาติไง ธาตุของธรรมไง วิมุตติสุขไง แล้วอยู่ที่ไหน อยู่ในหัวใจของสัตว์โลก

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรารภนาริอัสตวัชนสัตว์ คือหรือหัวใจของเรานะ แล้วหัวใจของเรามีสามัญญสำนึกที่จะกระทำหรือไม่ มีสามัญญสำนึกที่เห็นคุณค่าของใจเราหรือไม่

เราเป็นสิ่งมีชีวิตที่มีคุณค่า เรากลับไม่เห็นสิ่งที่เป็นคุณค่า เราไปเห็นแก้วแหวนเงินทองยศถาบรรดาศักดิ์เป็นคุณค่าหรือ อยากมีชื่อฝากไว้ในประวัติศาสตร์หรือ อยากมีอนุสาวรีย์ แต่ทุกข์แบกไว้

ทำคุณงามความดี ในหลวงรัชกาลที่ ๙ เขาพยายามจะให้ป็นมหาราชตั้งแต่ท่านมีชีวิต ท่านไม่ยอมรับ ท่านบอกว่าไม่ให้เรียกขานพระนามท่านว่ามหาราช จนท่านสวรรคตไป เขาก็เรียกมหาราชอยู่วันยังค่ำ ท่านมีชีวิตอยู่เขาก็อยากจะเรียกมหาราช พอท่านสวรรคตไปแล้วเขาก็เรียกมหาราช

ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เป็นสัจจะเป็นความจริง เอวัง